

Výjezdní seminář z obchodního práva

Obchodní právo v roce II

10. – 12. dubna 2015

**Právo na náhradu škody - subjektivní nebo objektivní
odpovědnost a ve kterých případech?**

Libuše Dočekalová

4. ročník PF UK

Resumé

Práce se zabývá rozlišením mezi dvěma typy odpovědnosti – subjektivní a objektivní. Hlavním a dá se říci jediným rozdílem mezi nimi je nutnost existence zavinění na straně škůdce. Následující text vymezuje jednotlivé případy, u nichž není žádné pochybnosti o určení typu odpovědnosti, tedy smluvní odpovědnost jako objektivní, odpovědnost za porušení zákona nebo dobrých mravů jako odpovědnost, u níž je třeba zavinění na straně škůdce, tedy jako subjektivní, a některé zvláštní případy jako případy jasně objektivní odpovědnosti s možností liberace. Nicméně nový občanský zákoník přináší i nové, zvláštní instituty jako je např. předmluvní odpovědnost nebo odpovědnost způsobená odborníkem informací nebo radou či odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem, kde už tak snadno a jasně typ odpovědnosti určit nelze. Z mé strany pak dochází ke srovnání se starou úpravou a judikaturou a také ke snaze pochopit účel a smysl těchto ustanovení, abych mohla s alespoň určitou pravděpodobností učinit závěr o typu odpovědnosti i zde.

Úvod a cíl práce

Jako téma své práce jsem si zvolila „Právo na náhradu škody – subjektivní nebo objektivní odpovědnost a v jakých případech?“ Důvodem byla ta skutečnost, že s účinností nového občanského zákoníku, jenž zavedl nemálo změn, se jich hodně promítlo právě v problematice deliktního práva a pojetí odpovědnosti, a tím vyvstaly i určité otázky, o jejichž zodpovězení se v práci pokouším.

Cílem mé práce je – po krátkém úvodu k samotnému vzniku odpovědnosti – vyložit, kdy půjde o jaký typ odpovědnosti a pokusit se právě tam, kde to není jasné, najít pravidlo nebo alespoň vodítko, které by nám pomohlo odpověď najít. Nový občanský zákoník totiž zakotvuje nové instituty odpovědnosti za škodu, příkladmo lze jmenovat hlavně předsmluvní odpovědnost, škodu způsobenou informací nebo radou, škodu způsobenou zvířetem nebo škodu způsobenou na nemovité věci. Všechny tyto skutkové podstaty jsou systematicky upraveny jako zvláštní typ odpovědnosti, nabízí se proto otázka, zda je zařadit do kategorie objektivní odpovědnosti, tak jak stanovuje základní aplikační pravidlo. Pokud ano, tak zda je odpovědnost i absolutní bez možnosti se této odpovědnosti zbavit, nebo jestli se u nich ke vzniku odpovědnosti za škodu vyžaduje zavinění na straně škůdce.

Vznik odpovědnosti

Základem odpovědnosti je stanovení povinnosti škůdci nést důsledky svého deliktního chování, čímž rozumíme vznik jeho povinnosti nové, sekundární, spočívající v náhradě škody či nemajetkové újmy z protiprávního chování vzešlé.¹

Úprava odpovědnosti za škodu má za cíl ochranu jednak majetkových vztahů, jednak osobních vztahů, zejména zdraví a života fyzických osob. Plní funkci preventivně výchovnou a taktéž funkci reparační, která se odráží v povinnosti škůdce poskytnout náhradu způsobené škody uvedením do předešlého stavu nebo poskytnutím finanční náhrady a v případě nemajetkové újmy ji odčinit zadostučiněním.²

Aby došlo ke vzniku odpovědnosti za újmu, musí být splněny čtyři předpoklady. Je to existence protiprávního jednání na straně škůdce (tedy porušení jeho právní povinnosti), vznik újmy, přičemž mezi tímto protiprávním jednáním a vznikem újmy musí existovat příčinná souvislost. U subjektivní odpovědnosti je nutným, čtvrtým předpokladem i zavinění – buď ve formě úmyslu, nebo nedbalosti.

¹ NOVOTNÝ P., KOUKAL P., ZAHOŘOVÁ E., NOZ Náhrada škody. Praha: GRADA Publishing, 2014, 11 s.

² DVORÁK J., ŠVESTKA J. a kol. OPH. Svazek 2. Díl třetí: Závazkové právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 378 s.

Protiprávní jednání

Protiprávním jednáním, ať už zaviněným, nebo nezaviněným, rozumíme rozpor jednání s objektivním právem, tedy nesoulad mezi tím, jak osoba jednala a jak jednat správně v souladu se zákonem měla. Může spočívat jak v komisivním protiprávním jednáním, tak v opomenutí.³

Za protiprávní jednání nelze považovat činnost, kterou právo dovoluje, nebo kdy je jednání ospravedlnitelné. Takové případy zákon přímo vyjmenovává. Kromě plnění zákonné povinnosti (jako je např. uvalení vazby nebo provedení exekuce) a výkonu subjektivního práva se jedná o svépomoc předvídanou v § 14 NOZ, k níž lze přistoupit, nemohla-li být ochrana orgánů poskytnuta včas. Nelze zapomenout na tzv. okolnosti vylučující protiprávnost, mezi něž řadíme nutnou obranu a krajní nouzi, představující legitimní prostředky obrany vlastních práv.⁴

V obecné rovině nový občanský zákoník opouští dosavadní jednotné pojetí civilního deliktu. Dříve se totiž nerozlišovalo, zda odpovědnost zakládalo porušení zákona, dobrých mravů nebo smlouvy, SOZ hovořil ve svém § 420 odst. 1 obecně o porušení právní povinnosti a už neřešil její původ. Nový občanský zákoník teď rozlišuje tři typy základních deliktů – porušení dobrých mravů dle § 2909, zákona dle § 2910 a smlouvy dle § 2913. Rozdílem oproti staré úpravě je však chápání odpovědnosti u porušení dobrých mravů – zatímco § 424 SOZ byl pojímán jako případ zvláštní odpovědnosti, v současné době se jedná o základní skutkovou podstatu.

V novém občanském zákoníku lze spatřit tu skutečnost, že zákonodárce deliktem rozumí jakékoli porušení soukromoprávní povinnosti, ať už vyplývající ze zákona, nebo ze smlouvy. To se ovšem neshoduje s kontinentálním chápáním těchto pojmů, jimiž jsou smlouva a delikt. Římské právo závazek k náhradě škody způsobené porušením smlouvy nepojímalo jako novou obligaci, ale jako změnu oprávnění a povinností v rámci původního závazku. Soukromoprávní nauka, založena na římských základech, rozlišuje tři pilíře soukromého práva, a to vlastnictví (věcná práva), smlouvu (včetně porušení povinností z ní plynoucích) a delikt (porušení zákonné povinnosti).⁵ Otázkou k diskusi tedy právě je, zda je vhodnější upravit odpovědnost, a to plynoucí z porušení jak zákonné, tak i smluvní povinnosti, na jednom místě, jako to upraveno je, nebo odpovědnost smluvní zařadit do jiné

³ DVOŘÁK J., ŠVESTKA J. a kol. OPH. Svazek 2. Díl třetí: Závazkové právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 388-390 s.

⁴ DVOŘÁK J., ŠVESTKA J. a kol. OPH. Svazek 2. Díl třetí: Závazkové právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 393-396 s.

⁵ Hrádek, J. in, Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 911 s.

části zákoníku, která se zabývá právě smlouvami. Přiklonila bych se spíše k tomu, jak nám odpovědnost podává NOZ, v této úpravě spatřuji větší uspořádanost a připadá mi systematicky lepší, když je veškerá odpovědnost upravena na jednom místě a že jakékoliv porušení soukromoprávní povinnosti je deliktem, a to bez rozdílu, zda jde o porušení povinnosti vyplývající ze smlouvy či ze zákona.

Újma

Nový občanský zákoník již neoperuje s jednotným výrazem škoda, jenž byl výlučně používán starým zákoníkem, a nahrazuje ho pojmem újma, pod nímž rozumíme každou ztrátu, jak újmu na jmění (škodu), tak i újmu nemajetkovou.

Nemajetková újma představuje oproti škodě zásah do jakékoliv jiné než majetkové sféry poškozeného, tedy do osobnostních práv, čímž rozumíme zásah do soukromí, důstojnosti, dobré pověsti, tělesné a duševní integrity, cti, zdraví apod., a musí být odčiněna přiměřeným zadostučiněním, které musí být poskytnuto v penězích ve výši, o jaké rozhodně soud.⁶

Majetková škoda se dělí na škodu skutečnou a ušlý zisk. Škodou dle NOZ nově rozumíme újmu na jmění (§ 2894 odst. 1), přičemž jmění je třeba vykládat ve smyslu § 495 jako souhrn majetku a dluhů osoby; majetkem oproti tomu rozumíme pouze aktiva. Újmou na jmění tudíž míníme nejen snížení aktiv (tedy majetku) poškozeného, ale i zvětšení jeho pasiv (dluhů).⁷ Dosavadní judikatura toto ale neuznávala – nespátkovala totiž vznik škody ve vzniku dluhu poškozenému, ale škoda poškozenému vznikla až tehdy, když takový dluh zaplatil. Pokud tedy NOZ stanoví povinnost nahradit újmu, míní se tím dle § 2894 odst. 1 povinnost nahradit újmu majetkovou, tedy škodu. Povinnost ke kompenzaci nemajetkové újmy bude dle § 2894 odst. 2 škůdce povinen, jen když si to strany výslovně sjednají, anebo stanoví-li tak zákon.⁸

Od výše uvedené škody skutečné odlišujeme ušlý zisk. Představuje majetkovou újmu vyjádřitelnou v penězích, spočívající v tom, že vlivem škodné události nedošlo k odůvodněně

⁶ NOVOTNÝ P., KOUKAL P., ZAHOŘOVÁ E., NOZ Náhrada škody. Praha: GRADA Publishing, 2014, 20 s.

⁷ Hrádek, J. in, Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s, 930 s.

⁸ ČECH, P., Náhrada škody podle nového občanského zákoníku. Legal News 12/2013. Dostupné online na <http://www.glatzova.com/files/download/glatzova-newsletter-legal-news-nahrada-skody-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku.pdf>.

očekávanému rozmnožení majetku poškozeného. Škůdce je potom dle § 2952 povinen jak k úhradě škody skutečné, tak i k úhradě ušlého zisku.⁹

Příčinná souvislost

Kauzálním nexem rozumíme situaci, kdy by škodná událost nenastala, kdyby nedošlo k jednání škůdce. Škoda musí být podle obvyklého chodu věci i podle obecné zkušenosti, resp. poznatků adekvátním, a tím i právně relevantním důsledkem protiprávního jednání. Existence příčinné souvislosti pak bude předmětem skutkového zjištění soudu.¹⁰

K rozlišení objektivní a subjektivní odpovědnosti

Rozdíl mezi objektivní a subjektivní povinnostmi k náhradě škody spočívá v zavinění. K náhradě škody při porušení zákona a dobrých mravů bude škůdce povinen k náhradě škody jenom při svém vlastním zavinění, což tedy představuje subjektivní pojetí odpovědnosti. Odpovědnost při porušení smluvní povinnosti naopak navazuje na současnou objektivní odpovědnost obchodněprávní a existence zavinění se zde vůbec nezohledňuje, pouze stačí prokázat, že strana porušila povinnost, ke které se ve smlouvě zavázala.¹¹ Škůdce se ale může odpovědnosti zprostit, pokud se dovolá liberačních důvodů, jež jsou uvedeny v § 2913 odst. 2. K těmto důvodům řadíme existenci mimořádné a nepřekonatelné překážky, která vznikla nezávisle na škůdcově vůli a zabránila mu ve splnění jeho povinnosti, která mu vyplývala ze smlouvy. Překážka ale nesmí vzejít ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniknout až v době, kdy byl s plněním v prodlení. Nakonec liberačním důvodem není ani překážka, kterou byl škůdce povinen dle smlouvy překonat. A některé další případy objektivní odpovědnosti pak stanovuje zákon ve zvláštním pododdíle závazků z deliktů.

Ustanovení § 2895 formuluje zásadu, dle níž škůdce nahrazuje škodu bez ohledu na své zavinění pouze v případech, kdy to zvlášť stanoví zákon. NOZ tedy vychází z principu, že odpovědnost za škodu je zásadně subjektivní, ledaže zákon zvlášť stanoví, že jde o odpovědnost objektivní. Tudíž když zákon nestanoví o odpovědnosti vůbec nic, jedná se o odpovědnost subjektivní a je zde nutné zavinění ze strany škůdce. A jako výjimka ze zásady by měla být objektivní odpovědnost vždy výslovně formulována. Jenže při pohledu na

⁹ DVOŘÁK J., ŠVESTKA J. a kol. OPH. Svazek 2. Díl třetí: Závazkové právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 400 s.

¹⁰ DVOŘÁK J., ŠVESTKA J. a kol. OPH. Svazek 2. Díl třetí: Závazkové právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 406-411 s.

¹¹ ČECH, P., Náhrada škody podle nového občanského zákoníku. Legal News 12/2013. Dostupné online na <http://www.glatzova.com/files/download/glatzova-newsletter-legal-news-nahrada-skody-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku.pdf>

ustanovení § 2910, formulující odpovědnost za porušení zákona, což je odpovědnost čistě subjektivní, zjistíme, že tomu tak není. Toto ustanovení přímo říká, že škůdce nahradí škodu, pokud vlastním zaviněním poruší zákonem stanovenou povinnost. Ale při správné aplikaci ustanovení § 2895 by toto nemuselo či snad nemělo být výslovně stanoveno. Naopak v ustanovení o smluvní odpovědnosti v § 2913 nám zákon výslovně neuvádí, že ten, kdo poruší smluvní povinnost, hradí škodu i bez svého zavinění, ale přesto se jedná o objektivní odpovědnost s výčtem důvodů, na základě nichž lze povinnosti k náhradě škody zprostit. A zde by to naopak mělo být výslovně řečeno, že se nevyžaduje zavinění smluvních stran, pokud bychom aplikovali výchozí ustanovení § 2895. U porušení kontraktní povinnosti může vyvstat otázka, zda by se nemohlo jednat také o odpovědnost subjektivní, když zákon explicitně nestanoví povinnost k náhradě škody i bez ohledu na zavinění. Tak tomu samozřejmě ve skutečnosti není, i když striktně systematický výklad by k tomu mohl inklinovat. A stejnou otázku si můžeme položit i u některých zvláštních případů náhrady škody v Pododdílu 2.¹²

Myslím si, že tady bude na místě využít § 2 odst. 2 občanského zákoníku a vykládat jednotlivé případy odpovědnosti zvlášť, a to podle smyslu a účelu a ve vzájemných souvislostech. Když by byl použit striktně systematický výklad plošně na všechny případy, tak bychom vlastně všechny případy stanovené zvlášť zákonem, ať už by šlo o úpravu předsmuvní odpovědnosti nebo úpravy zvláštních případů náhrady škody v § 2920 a násl. mohli ve smyslu § 2895 NOZ posoudit jako objektivní odpovědnost za škodu bez dalšího, k čemuž napovídá i systematika starého občanského zákoníku, která byla totožná. Obecná odpovědnost za škodu dle jeho § 420 byla postavena na principu subjektivní odpovědnosti, nicméně ve speciálním oddílu označeném „Případy zvláštní odpovědnosti“ (§ 421 – 437) byly upraveny zvláštní případy odpovědnosti objektivní.

Objektivní odpovědnost

Při zamyšlení se nad účelem objektivní odpovědnosti lze dojít k závěru, že u tohoto druhu odpovědnosti je důležitý intenzivní zájem zajistit formou této přísné odpovědnosti účinnější právní ochranu poškozených. Najdeme ji u činností, z nichž pro okolí hrozí zvýšené riziko vzniku závažných škod na zdraví či majetku, ale i třeba na životním prostředí a toto riziko nelze plně vyloučit ani tehdy, pokud je vynaložena veškerá odborná péče, tudíž by dokazování zavinění nebo příčinné souvislosti bylo někdy takřka nemožné. Myšlenka je

¹² ČECH, P., Nad několika rekodifikačními nejasnostmi, *Obchodněprávní revue* 11-12/2012, s. 324.

založena na tom, že kdo má prospěch z rizika, nese jako protiplnění riziko vzniku odpovědnosti. Zkoumání vzniku odpovědnosti se zde redukuje pouze na příčinnou souvislost. Povinnost hradit újmu se pak ukládá za škodlivý výsledek (nebo riziko) bez ohledu na to, zda k němu došlo zaviněním, nebo nezaviněně. Jedná se tak za prvé o již zmíněnou kontraktní odpovědnost, za druhé o některé případy stanovené v občanském zákoníku v pododdílu 2 Závazků z deliktů a dále případů stanovených ve zvláštních právních předpisech, jako jsou horní zákon, vodní zákon či zákon o odpovědnosti státu.¹³ Již zmíněné ustanovené o porušení smluvní povinnosti a některá ustanovení zvláštní odpovědnosti za škodu uvádějí liberační důvody, kdy je možné se odpovědnosti přeci jenom zprostit. Najdeme ale i případy tzv. absolutní objektivní odpovědnosti, kdy se zprostit nelze.¹⁴

Culpa in contrahendo

O odpovědnosti smluvní bylo pojednáno výše a nyní pár slov k té předmluvní. Jedná se o institut, který byl před přijetím nového občanského zákoníku dovozován pouze doktrínou či soudní praxí, protože v zákoně žádnou oporu neměl. Nyní zákon stanoví, že každý může vést jednání o smlouvě před jejím uzavřením svobodně a neodpovídá za to, že ji následně neuzavře. To ale neplatí pro případ, kdy strana začne o smlouvě jednat už s tím úmyslem, že ji neuzavře, nebo v jednání o uzavření s tímto úmyslem pokračuje. A pro případ, že se uzavření smlouvy jeví jako vysoce pravděpodobné, a jedna ze stran toto jednání ukončí bez spravedlivého důvodu, jedná nepoctivě a je povinna k náhradě škody.¹⁵

Se zavedením tohoto institutu do zákona jistě vyvstane otázka, zda odpovědnost předmluvní považovat za subjektivní, nebo objektivní. Pro obě varianty existují určité argumenty. Culpa in contrahendo je zpravidla koncipována jako odpovědnost za zavinění a subjektivní charakter této odpovědnosti přiznává také dosavadní soudní praxe. Rozsudek NS ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. 29 Odo 1166/2004 stanovil, že porušení smluvní povinnosti lze považovat za porušení obecné prevenční povinnosti dle § 415 SOZ, jež znamená zároveň porušení právní povinnosti ve smyslu § 420 SOZ a tudíž je požadováno zavinění na straně škůdce.

Shrneme-li výše uvedené, tak v případě, že předpoklad existence protiprávního úkonu (porušení prevenční povinnosti) a vzniku škody byl naplněn, mezi takovým jednáním a

¹³ DVOŘÁK J., ŠVESTKA J. a kol. OPH. Svazek 2. Díl třetí: Závazkové právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 384 s.

¹⁴ Hrádek, J. in, Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 878 s.

¹⁵ MATULA, Z., K některým aspektům předmluvní odpovědnosti dle nového občanského zákoníku. Epravo.cz. 12.9.2013 [online, cit. 1.4.2015].

vznikem škody (v podobě vynaložených nákladů) byla příčinná souvislost a „škůdce“ neprokáže, že škodu nezavinil, byla dána i subjektivní odpovědnost za škodu ve smyslu § 420 obč. zák.¹⁶

Nicméně určitou pochybnost může vyvolat ono ustanovení § 2895 NOZ, ze kterého jsem již v předchozí kapitole vyvodila, že povinnost k náhradě škody je obecně spojena s požadavkem zavinění, vyjma zvláštních skutkových podstat (resp. není-li stanoveno zákonem jinak). Culpa in contrahendo je systematicky upravena právě jako zvláštní typ odpovědnosti (viz především §§ 1728 – 1730 NOZ), nabízí se proto otázka, zda ji zařadit do kategorie objektivní odpovědnosti.

Já se přikláním k dřívějšímu soudnímu pojetí této odpovědnosti a domnívám, že i po zakotvení předmluvní odpovědnosti do zákona půjde stále o odpovědnost subjektivní. Plyne to už z § 1728 odst. 1: „Každý může vést jednání o smlouvě svobodně a neodpovídá za to, že ji neuzavře, ledaže jednání o smlouvě zahájí nebo v takovém jednání pokračuje, *aniž má úmysl smlouvu uzavřít*.“ Škůdce, aby naplnil tuto skutkovou podstatu, by musel mít úmysl smlouvu neuzavřít při zahájení jednání o ní nebo v průběhu tohoto jednání, logicky by tedy musel vědět, že smlouvu nehodlá nakonec uzavřít. Na danou situaci bych neaplikovala bych tu § 2895 NOZ a spíše bych se zohlednit najít účel a smysl této úpravy, jenž jistě nebude pojmout tuto odpovědnost jako objektivní.

Některé případy odpovědnosti za škodu dle občanského zákoníku

Některé z těchto případů obsahují liberační důvody, jedná se potom o odpovědnost jasně objektivní, kdy se lze odpovědnosti zprostit, zde není dále co řešit. Vystává ale otázka, jak posuzovat skutkové podstaty, které poukaz na liberační důvody vůbec neobsahují, ale ani je nevylučují. Konkrétně jde o § 2926, § 2933, § 2936, § 2945 a § 2950 větu první.¹⁷ Můžeme si je vyložit v souvislosti s § 2985 jako zvlášť stanovené případy objektivní odpovědnosti a navíc díky neexistenci liberace případy odpovědnosti zároveň absolutní, nebo naopak jako případy subjektivní odpovědnosti za škodu, kde je pak vyžadováno zavinění škůdce? Nyní se zaměřím na jednotlivé případy detailněji a pokusit se zodpovědět tuto stěžejní otázku.

¹⁶ HRÁDEK, J., Předmluvní odpovědnost: culpa in contrahendo, Jurisprudence 6/2009.

¹⁷ Bezouška in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 1501 s.

Škoda z provozní činnosti

Zde je jistě na místě zatížit provozovatele závodu (či jiného zařízení sloužícího k výtěžné činnosti) přísnějším typem odpovědnosti, jelikož zde neustále hrozí potencionální nebezpečí. Při provozní činnosti jsou používány stroje či technologické postupy, které nemusí být plně kontrolovatelné a mohou mít už jen z podstaty nepříznivé účinky na okolí, tedy na osoby nebo přírodu. Ale provozovatel se může zprostit náhrady škody, pokud prokáže, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat. Měřítko při posuzování péče bude objektivní, posuzuje se podle řádného provozovatele.¹⁸

Zajímavé je, že v porovnání s předchozí právní úpravou došlo ke zmírnění, jelikož dříve byla možnost liberace pouze tehdy, byla-li škoda způsobená neodvratitelnou událostí, která neměla původ v provozu.¹⁹ Otázkou nyní je, do jaké míry lze liberační důvody uplatnit. Může nastat situace, kdy ani při vynaložení veškeré možné péče nemůže dojít k odstranění rizik, např. dlouhodobé vypouštění zplodin může mít nepříznivé důsledky pro životní prostředí. Já se ale domnívám, že i v tomto případě by se i přesto dal uplatnit liberační důvod a nemohlo by se stát, že by provozovatel odpovídal absolutně, tzn. že by odpovídal, i kdyby vynaložit veškerou, rozumně požadovanou péči, i když by i přesto stejně škoda vznikla.

Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným

Jedná se o další případ jasně objektivní odpovědnosti. Zákon považuje za provoz zvlášť nebezpečný takový provoz, v němž nelze předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení veškeré péče. Vynaložení veškeré péče tedy nemůže představovat liberační důvod jako v předchozím případě, ale existuje zde také a je představován působením vyšší moci, působením vlastního jednání poškozeného anebo neodvratitelným jednáním třetí osoby.²⁰

Škoda na nemovité věci

Škoda na nemovité věci dřív vymezena jako zvláštní skutková podstata nebyla. Stalo se tak až s novým občanským zákoníkem v § 2926, dříve ale spadala pod škodu z provozní činnosti, u níž byla dána možnost liberace, a tudíž nemohlo jít o odpovědnost absolutní. Nyní ale najdeme škodu na nemovité věci upravenou ve zvláštní části odpovědnosti za škodu, kde

¹⁸ Vojtek in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 1005, s.

¹⁹ NOVOTNÝ P., KOUKAL P., ZAHOŘOVÁ E., NOZ Náhrada škody. Praha: GRADA Publishing, 2014, 69 s.

²⁰ Hrádek, J. in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 1009 – 1011 s.

není liberace ani vyloučena, ani stanovena. Současné ustanovení říká, že v případě, že škůdce způsobí škodu na nemovité věci nebo znemožní či ztíží její držbu, nahradí škodu z toho vzniklou. O jakýchkoli liberačních důvodech zákon mlčí, komentář odpovědnost vymezuje jako odpovědnost objektivní a zároveň i jako absolutní.²¹ Já se domnívám, že tedy neexistence liberačních důvodů bude opravdu vypovídat o absolutní odpovědnosti, pokud přihlédneme ke smyslu a účelu tohoto ustanovení, jimž má být zvýšená ochrana poškozeného vlastníka nemovitosti.

Škoda z provozu dopravních prostředků

Jedná se opět o případ zřejmé objektivní odpovědnosti, jelikož zákon stanovuje liberační důvod, jímž je vynaložení veškerého úsilí, které lze po provozovateli (či vlastníku, nelze-li provozovatele určit) požadovat. Nelze se odpovědnosti zprostit, pokud byla škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu.²²

Škoda způsobená zvířetem

Škoda způsobená zvířetem byla už v minulosti vymezena jako samostatná skutková podstata. Při pohledu o dlouhých téměř 100 let zpět na § 1320 tehdejšího Obecného zákoníku občanského č. 946/1811 ve znění účinném od roku 1917 do roku 1965 narazíme na takovouto úpravu: „Poškodilo-li někoho zvíře, odpovídá za to ten, kdo je k tomu popouzel, dráždil, neb opominul je opatrovati. Kdo zvíře chová, odpovídá, nedokáže-li, že se postaral o potřebné opatrování a dohled.“ Výkladem tohoto ustanovení se zabýval i tehdejší Nejvyšší soud. Chtěla bych nyní zmínit jeho dvě důležitá rozhodnutí. První z nich RV I 469/29 ze dne 13.12.1929 obsahuje: „Díky § 1320 obč. zák. ručí za škodu způsobenou jakýmkoliv zvířetem jeho chovatel, jest však ručení sprostě, dokáže-li se, že se postaral o potřebné opatrování a o dohled. Nedokáže-li to, ručí za škodu, ať mělo zvíře zlé vlastnosti nebo ne. Ovšem při posuzování otázky, bylo-li opatrování a dohlížení dostatečné, bude zpravidla padati na váhu, jakou přirozenou povahu zvíře má a co lze rozumně požadovati k jeho náležitému opatrování a k dohledu nad ním právě se zřetelem k jeho vlastnostem a k okolnostem, za kterých jest ho používáno.“ Druhé rozhodnutí Nejvyššího soudu RV I 808/29 zachází ještě hlouběji a vyjadřuje se i k zavinění. Podstatou sporu byla odpovědnost za uniklé včely žalovaného, které poštípaly žalobcovy koně a způsobily jim smrt. Nejvyšší soud jasně vymezil odpovědnost dle

²¹ Vojtek in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 1012 s.

²² Tamtéž, 1017 s.

§ 1320 tehdejšího občanského zákoníku jako subjektivní, když judikoval: „Jest proto při posuzování sporného případu vycházeti z předpisu § 1320 obč. zák. Ručení podle tohoto předpisu není ručením za výsledek, nýbrž ručením zakládajícím se na zásadě zavinění, jenže zákon vychází v tomto případě z předpokladu, že chovatel zvířete poškození zavinil, a ponechává mu, by tuto zákonnou domněnku zvrátil“ a „žalobce činil ohledně včel jako chovatel opatření, jež vzhledem k povaze včel a k povaze věci byla všeobecně obvyklá, takže ho ohledně povinnosti uložené mu § 1320 obč. zák. co do potřebného opatření včel nestíhá zavinění podle §§ 1295 a 1297 obč. zák. Ježto tudíž není na straně žalovaného zavinění, padá již tím žalobní nárok a netřeba se s ostatními námitkami zabývat.“

Naopak občanský zákoník z roku 1964 škodu způsobenou zvířetem jako samostatnou skutkovou podstatu nevymezoval. Na tento případ způsobení škody se aplikovalo nedodržení obecné prevenční povinnosti dle § 415 starého občanského zákoníku: „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví“ v souvislosti s § 420 odst. 3 tohoto zákona. Takto hovořila i judikatura, např. v usnesení NS 25 Cdo 1094/2001 či 25 Cdo 3896/2007, kde je řečeno: „Platí zde všeobecně předpokládané (presumované) zavinění s možností vyvinění se ve smyslu § 420 odst. 3 obč. zák., když žalovaný prokáže, že škodu nezavinil, nebo je-li prokázáno, že si ji způsobil sám poškozený nebo třetí osoba, anebo že vznikla náhodou, k níž sám nevytvořil podmínky.“ Vznik odpovědnosti nahradit újmu se konstruoval na základě presumovaného zavinění a šlo tedy o odpovědnost jasně subjektivní. Takže i když se zmíněné úpravy škody způsobené zvířetem lišily v tom, zda byly zákonem výslovně upravené či nikoli, stále byla odpovědnost posuzována jako subjektivní a bylo třeba zavinění na straně škůdce.

Ale nový občanský zákoník přináší velikou změnu. Nyní je škoda způsobená zvířetem upravena jako zvláštní případ odpovědnosti. Nicméně tak tomu bylo i před účinností občanského zákoníku z roku 1964, jenže současné ustanovení § 2933 neobsahuje žádné důvody, které by vlastníka zvířete zprostily odpovědnosti. Mohli bychom uvažovat tedy o absolutní objektivní odpovědnosti? Kdo vlastní zvíře, které se chová instinktivně a nepředvídatelně, a vystavuje tak své okolí velkému riziku vzniku újmy, ať nese absolutní objektivní odpovědnost, jako vyrovnání za to, že ostatní musejí snášet toto riziko.²³ Jiné je to ale u zvířat hospodářských nebo těch, které slouží zdravotně postiženým. Hned následující ustanovení říká, že slouží-li domácí zvíře vlastníku k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě, anebo slouží-li jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením,

²³ Bezouška in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 1627 s.

zproští se vlastník povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za týchž podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil. Tady tedy možné je, aby vlastník zvířete neodpovídal za škodu jimi způsobenou, ale u tzv. „domácích mazlíčků“ je úprava nastavená přísněji.

Dá se říci, že na jednu stranu je to logické, protože asistenční nebo hospodářská zvířata slouží nutným potřebám lidí, takže jejich vlastníci mají jistější postavení v problematice odpovědnosti za škodu jimi způsobenou. Ale domnívám se, že ideálně byl tento případ odpovědnosti upraven před sto lety. Myslím si, že by odpovědnost za škodu, způsobenou zvířaty, která neslouží hospodářským nebo asistenčním účelům, neměla být nastavena takto přísně, tedy jako absolutně objektivní. Také jsem toho názoru, že by se i výklad soudů mohl přiklánět k pojetí odpovědnosti subjektivní, tudíž vlastník zvířete by se mohl z odpovědnosti vyvinut, pokud by vynaložil veškerou možnou péči nebo pokud by škoda vznikla náhodou. Chápu, že pro chovatele zvířat chce zákon stanovit přísnější úpravu, protože chování zvířete je leckdy velice nepředvídatelné, zvířata jednají pudově a to může mít až fatální důsledky, ale pokud chovatel vynaloží veškerou možnou péči, jakou po něm lze požadovat, měl by možnost se odpovědnosti zbavit. V praxi dle mého názoru stejně dochází v drtivé většině k případům, kdy zvíře způsobí škodu, protože ho jeho vlastník pořádně nehlídá, umožní mu útěk nebo jedná zkrátka nedbale a nemá tudíž šanci se odpovědnosti zbavit, protože jeho zavinění alespoň v podobě nevědomé nedbalosti dáno je. Takže si opravdu nemyslím, že při výkladu této odpovědnosti jako subjektivní by došlo k nějakému oslabení postavení poškozených, když by vlastník zvířete musel prokázat veškerou možnou vynaloženou péči. Ostatně v situaci, kdy škodu způsobí zvíře, vidím podobnost s případem, kdy škodu způsobí věc sama od sebe. A tam vlastním možnost se odpovědnosti zbavit má, pokud prokáže, že nad ní nezanedbal dohled.

Škoda způsobená věcí

Pro případ, že je někdo povinen něco plnit a použije při tom vadnou věc, nahradí škodu z toho vzniklou a to se vztahuje i na poskytnutí zdravotnických, veterinárních a sociálních služeb. Liberaci zákon opět neobsahuje. S přihlédnutím k účelu tohoto ustanovení, jímž má být zejména ochrana lidského zdraví, života nebo zvířat, by se proto podle mého názoru dalo s jistotou hovořit o odpovědnosti absolutně objektivní, protože nutí povinného používat bezvadné věci a kontrolovat je.

Pokud by ale nastala situace, že by věc způsobila škodu sama od sebe, tak za škodu jí způsobenou odpovídá ten, kdo ji měl mít pod dohledem, popř. vlastník, který se může odpovědnosti zprostit při prokázání toho, že dohled nezanedbal.

Když by byla škoda způsobení zřícením budovy nebo její části v důsledku vady této budovy nebo nedostatečné údržby, odpovídal by vlastník objektivně a absolutně, pokud by byla prokázána právě vada na budově nebo zanedbání údržby. Domnívám se, že takto přísně nastavená odpovědnost je s přihlédnutím k účelu určitě dle mého názoru správná, protože má za cíl vysoce chránit majetek a životy ostatních.

Odpovědnost způsobená vadou výrobku

Za škodu, kterou způsobí vada výrobku, odpovídá výrobce, výtěžitel, pěstitel, a společně a nerozdílně s nimi i ten, kdo výrobek na trh uvedl, označil svým jménem nebo ochranou známkou. Tyto osoby se ale mohou zprostit odpovědnosti např. tím, že prokáží, že výrobek na trh neuvedli, nevyrobili pro prodej, nebylo možno zjistit vadu pro stav technických znalostí apod. Charakter odpovědnosti tedy bude objektivní s možností liberace.²⁴

Škoda na převzaté věci

Pokud někdo od jiného přijme do detence věc, která má být předmětem jeho závazku (typicky se bude jednat o svěřením věci za účelem opravy, úpravy, apod.) nahradí její poškození, ztrátu nebo zničení. Tato odpovědnost je koncipována jako objektivní, škůdce se může zprostit, pokud prokáže, že by ke škodě došlo i jinak.²⁵

Škoda na odložené věci

Toto ustanovení myslí na případ, kdy je s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věci a byla-li věc odložena na místě k tomu určeném nebo na místě, kde se věci obvykle ukládají, a vznikne nějaká škoda na věci takto odložené, a to její ztrátou, zničením nebo poškozením. V praxi půjde např. školy, studovny, kina, divadla, hlídaná parkoviště, zdravotnická zařízení nebo restaurační zařízení. Všichni jsme si už někdy v životě někde všimli legendární cedule „za odložené věci neručíme“, ale nemá právně relevantní význam, což potvrdila i dřívější judikatura – rozhodnutí NS Rc 16/1964: „Provozovatel

²⁴ Vojtek, in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s, 1050-1060 s.

²⁵ Vojtek, in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s, 1066 s.

podniku, jehož provoz s sebou přináší pravidelné odkládání svršků, nemůže svoji odpovědnost ani vyloučit, ani změnit vyhláškou vyvěšenou v provozovně.“ Stará úprava vymezovala odpovědnost jako objektivní, ale s možností zproštění se odpovědnosti – škůdce neodpovídal, došlo-li by ke škodě i jinak. Navíc stará úprava obsahovala omezené ručení do výše 5000 Kč za klenoty, peníze a jiné cennosti (pokud nebylo prokázáno, že škodu způsobili ti, kdo v provozu pracovali). Nové ustanovení limit na žádnou věc neurčuje a neobsahuje ani žádné liberační důvody, provozovatel by tedy měl ručit za všechno, do plné výše a bez jakékoliv možnosti se liberovat. Úprava je zpřísněná, ale pokud přihlídneme ke smyslu a účelu této úpravy, domnívám se, že by mělo jít opravdu o odpovědnost objektivní absolutní. Člověk využije místo pro odkládání věcí přímo určené, očekává tedy jejich pohledání a navíc ztrácí nad svojí věcí veškerou kontrolu – měl by být tedy náležitě zákonem chráněn.²⁶

Škoda na vnesené věci

Toto ustanovení pamatuje na ubytovací zařízení, kdy provozovatel odpovídá za věci, které do nich ubytovaný vnesl nebo tam pro něj byly vneseny. Nevztahuje se na vozidla a na věci ponechané v něm, ani na živá zvířata, pokud je ubytovatel nepřevzal vyloženě do úschovy. Logicky zde opět jako v předchozím případě musí být zpřísněna odpovědnost, jedná se tedy o odpovědnost za výsledek, aniž by došlo k porušení smluvní či zákonné povinnosti a o odpovědnost bez ohledu na zavinění. Tuto odpovědnost ale nelze – na rozdíl od předchozího případu – pojímat jako absolutní. Škůdce se zproští odpovědnosti za škodu tehdy, když prokáže, že by ke škodě došlo i jinak nebo ji způsobil ubytovaný.²⁷

Škoda způsobená informací nebo radou

Kdo se dle § 2950 hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu – bez možnosti se odpovědnosti zprostit – kterou způsobí neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění či dovednosti.

Pravidlo obsažené v § 2950 se neaplikuje např. na advokáty, daňové poradce, exekutory, notáře a další, jelikož jejich odpovědnost je upravena zvláštními zákony. Úprava ale dopadá na všechny ostatní odborníky, jejichž odpovědnost za škodu není upravena v žádném speciálním předpisu. Vzhledem k § 2914 NOZ bude odborník podle § 2950

²⁶ Bezouška in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 1667-8 s.

²⁷ Bezouška in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 1976 s.

odpovídat též za informace a rady poskytnuté svým členem statutárního orgánu (je-li odborník právníkou osobou), zaměstnancem, zmocněncem nebo jiným „pomocníkem“ - tedy osobou, kterou odborník k poskytnutí rady či informace použil na základě jiného vztahu, než je přímé zastoupení. Podle okolností se může jednat o obchodní zastoupení, franšízu apod., vždy se však bude zkoumat, zda pomocník jednal v rámci činnosti, ke které ho odborník použil, nebo zda se jednalo o exces z tohoto rámce. V případě excesu odborník za činnost pomocníka odpovědný nebude.²⁸ Jinak se hradí jen škola, kterou někdo způsobil radou či informací vědomě, když nejde o odborníka, takže u něj je jasně dána subjektivní odpovědnost vyžadující zavinění.²⁹

Odpovědnost za škodu způsobenou informací nebo radou představuje další skutkovou podstatu, kterou starý občanský zákoník speciálně neupravoval, ale předchází občanský zákoník účinný od r. 1917 ano – stejně jako to bylo se škodou způsobenou zvířetem. Z hlediska předpokladů pro vyvození odpovědnosti za škodu je tedy nutné zabývat se otázkou, zda odborník bude podle § 2950 NOZ odpovídat jen za škodu, kterou způsobil zaviněně (tj. na základě principu subjektivní odpovědnosti) nebo i za škodu, která vznikla bez ohledu na jeho zavinění.

Pro porovnání se pojďme zase podívat na Obecný občanský zákoník č. 946/1811 ve znění účinném od roku 1917. Ten totiž ve svém § 1300 stanovil, že „znalec jest i tehdy zodpovědný, udělí-li *nedopatřením* za odměnu škodlivou radu v záležitostech svého umění nebo vědy. Kromě tohoto případu ručí rádce jen za škodu, kterou jinému způsobil udělením rady *vědomě*.“ Zákon tedy tehdy pro odpovědnost za škodu vyžadoval existenci zavinění na straně neodborníka jako současný občanský zákoník, ale také i na straně odborníka, čemuž tak v současnosti není. Když se podíváme do současné rakouské úpravy ABGB, dojdeme k zjištění, že odpovědnost je pojata jako čistě subjektivní. V německém občanském právu sice speciální skutková podstata pro škodu způsobenou informací nebo radou neexistuje, ale judikaturou je dovozována také jako odpovědnost subjektivní, viz například rozhodnutí BGH ze dne 21. 3. 2006, 202 BGH XI ZR 63/05 nebo rozhodnutí BGH 29. 6. 2010, BGH XI ZR 308/09.³⁰

²⁸ MATULA, Z., K některým aspektům předsmuvní odpovědnosti dle nového občanského zákoníku. Epravo.cz. 12.9.2013 [online, cit. 1.4.2015]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-nekterym-aspektum-predsmluvni-odpovednosti-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-92404.html>.

²⁹ Bezouška in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 1676 s.

³⁰ Pavlů, R., Baier, J., Odpovědnost za škodu způsobenou informací nebo radou dle § 2950 NOZ, REKODIFIKACE PRAXE 5/2014.

Tomu, že se jedná o případ subjektivní odpovědnosti, může nasvědčovat absence jakéhokoli liberačního důvodu, která by v případě objektivní odpovědnosti byla zarážející ve srovnání s úpravou odpovědnosti jiných „profesionálních poradců“ (např. advokáti, daňoví poradci, notáři), kteří poskytují rady za odměnu podle zvláštních předpisů.) Jejich odpovědnost je obecně považována za objektivní, přitom existence liberačního důvodu je zde zcela samozřejmá. Ten spočívá – s drobnými formulačními obměnami – v tom, že poradce vynaložil veškeré úsilí, které lze spravedlivě požadovat. Bylo by značně nestandardní a hlavně nelogické, aby pro ostatní poradce NOZ, jakožto obecný předpis soukromého práva, konstruoval zcela objektivní odpovědnost za výsledek – tedy odpovědnost absolutní, bez možnosti liberace. Navíc jak již bylo řečeno, odpovědnost podle druhé věty tohoto ustanovení (odpovědnost „neodborníků“) je čistě subjektivní, bylo by zvláštní, aby jedno ustanovení obsahovalo odpovědnost absolutní objektivní a v další větě odpovědnost subjektivní.³¹ Já bych se tedy s přihlédnutím k úpravě odpovědnosti odborníků ve zvláštních předpisech a s přihlédnutím k předchozí a zahraniční úpravě přikláněla k takovému výkladu, aby byl odborník odpovědný za škodu způsobenou svojí informací nebo radou jen tehdy, pokud by škodu způsobil zaviněně.

Závěr

Ve své práci jsem došla k závěru, že při stanovování typu odpovědnosti nelze jen striktně systematicky vykládat zákon dle pravidla obsaženého v § 2985 bez dalšího, ale že je třeba zohlednit i dosavadní judikaturu, předchozí nebo i zahraniční právní úpravu a hlavně, co je nejdůležitější, tak smysl a účel ustanovení. Myslím si, že zařazení některých institutů pod zvláštní případy náhrady škody nelze hned automaticky posuzovat jako případy objektivní odpovědnosti, ale že nejdříve je třeba se opravdu komplexně zamyslet. Bude jistě velice zajímavé sledovat, jak se k novým institutům odpovědnosti za škodu postaví budoucí judikatura. Osobně by mě nejvíce zajímalo, jak Nejvyšší soud bude přistupovat k výkladu odpovědnosti u těch případů, u nichž dříve ke vzniku odpovědnosti spatřoval jako nutnost zavinění na straně škůdce, ale nyní zákon zamýšlí je chápat spíše jako případy objektivní odpovědnosti bez možnosti liberace, např. odpovědnost za škodu způsobenou nehospodářským zvířetem.

³¹ Pavlů, R., Baier, J., Odpovědnost za škodu způsobenou informací nebo radou dle § 2950 NOZ, REKODIFIKACE PRAXE 5/2014..

Prameny

Odborná literatura:

ČECH, P., Nad několika rekodifikačními nejasnostmi, *Obchodněprávní revue* 11-12/2012, s. 324.

DVOŘÁK J., ŠVESTKA J. a kol. OPH. Svazek 2. Díl třetí: Závazkové právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 344 s., ISBN 978-80-7357-231-0.

Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, s. 2080, ISBN 978-80-7400-287-8.

HRÁDEK, J., Předmluvní odpovědnost: culpa in contrahendo, *Jurisprudence* 6/2009.

NOVOTNÝ P., KOUKAL P., ZAHOŘOVÁ E. NOZ Náhrada škody. Praha: GRADA Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5165-8.

Pavlů, R., Baier. J., Odpovědnost za škodu způsobenou informací nebo radou dle § 2950 NOZ, *REKODIFIKACE PRAXE*, 5/2014.

Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 1516 s., ISBN 978-80-7478-630-3.

Normativní právní akty:

Zákon č. 946/1811 Sb.zák.soud., obecný zákoník občanský, znění účinné od 1.1.1917 do 31.12.1965

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník („SOZ“)

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („NOZ“)

Judikatura:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31.1.1929 sp. zn. RV I 808/29

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13.12.1929 sp. zn. RV I 469/29

Rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 1954, sp.zn. Rc 16/1964

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2003 sp. zn. 25 Cdo 1094/2001

Rozhodnutí BGH ze dne 21.3.2006, sp. zn.202 BGH XI ZR 63/05

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. 29 Odo 1166/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10.11.2009 sp. zn. 25 Cdo 3896/2007

Rozhodnutí BGH ze dne29.6.2010, sp. zn. BGH XI ZR 308/09

Internetové zdroje:

ČECH, P. Náhrada škody podle nového občanského zákoníku. Legal News 12/2013 [online, cit. 18.3.2015]. Dostupné z: <http://www.glatzova.com/files/download/glatzova-newsletter-legal-news-nahrada-skody-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku.pdf>.

MATULA, Z., K některým aspektům předsmuvní odpovědnosti dle nového občanského zákoníku. Epravo.cz. 12.9.2013 [online, cit. 1.4.2015]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-nekterym-aspektum-predsmuvni-odpovednosti-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-92404.html>.